Tot aan je nek in het leven

JOEP DOHMEN

Heel soms verschijnt er een boek dat echt de moeite waard is. *Autonomie. Een essay over het vervulde leven* (2018) van Beate Rössler is zo'n boek. Het is weliswaar een filosofisch werk, maar heel duidelijk geschreven voor een breed publiek. Toen ik het uit had wist ik heel zeker: dit boek gaat over mij en over het leven van alle mensen om mij heen. Rössler laat van binnenuit zien hoe wij eraan toe zijn, ten goede en ten kwade.

Autonomie is een modern begrip dat veel misverstanden oproept. Critici roepen meteen dat het gaat over onafhankelijkheid en beginnen dan hun litanie over egoïsme, narcisme en zelfgerichtheid, en dat we liever goed voor elkaar zouden moeten zorgen in plaats van voor onszelf. Ik word altijd spontaan misselijk van zoveel goedkope pleegzusterbloedwijn. Rössler laat gelukkig zien dat autonomie eerder gaat over de hachelijke poging van ieder van ons om het eigen leven te bepalen, te midden van andere mensen terwijl tal van invloeden voortdurend op ons inwerken. Ze plaatst die poging tot zelfbepaling midden in het alledaagse leven en haalt daarbij een prachtig citaat van Irish Murdoch aan: *“Je kunt niet zomaar even rondkijken en een keus maken en kijken waar je heen zou gaan, je bent tot je nek in het leven weggezonden, ik althans wel.”* Rössler laat overtuigend zien waar-

om ons leven zich zo moeilijk sturen laat, niet alleen vanwege de talloze invloeden en inmenging van overheden en van de markt, vanwege een gebrek aan privacy, maar ook en vooral door onze eigen ambivalenties en obsessies, door ons gebrek aan zelfkennis waardoor we onszelf verkeerd begrijpen en niet goed weten wat we willen en waardoor we niet zelden vervreemd raken van onszelf. Al die omstandigheden ‘in’ onszelf en ‘buiten’ onszelf maken duidelijk waarom en hoe onze autonomie voortdurend kan mislukken.

En toch! Toch is en blijft autonomie in principe mogelijk en kunnen we ons geen zinvol leven voorstellen dat niet het resultaat is van onze *eigen* overwegingen en onze *eigen* handelingen. Rösslers stelling is ten slotte dat autonomie een noodzakelijke voorwaarde is voor het welslagen van ons leven. Zonder autonomie geen vervuld leven. Dat mogen de critici in hun zak steken. Als ze nu eens zo eerlijk zouden zijn om dat toe te geven, wil ik zelf best een keer met hen in gesprek over de vraag of zelfbepaling ook volstaat voor een vervuld leven. Maar niet eerder!

Over de auteur

Prof. Dr. Joep Dohmen is Lector Bildung aan het Centrum voor Humanistische Vorming en aan de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie.